

कल्पलता - शामद्विदूत

मनं करोति तं कालं यातुर्जिगमिषो रावते प्रवासान्तिवृत्तेः अपरे अन्ये आचा
र्याः कृष्णादयो ब्रूवते कथं यंति ॥ वक्रं च ग्राहणायथासंभवं योज्यं तथा च यातुः प्र
भल ग्राह्यसमं भवनाधिपो ग्रहायथावक्ती भवति तथा प्रवास निवृत्तेः को लो
वक्तव्यः ॥ २३ ॥ अथ रात्रा रागमने दिनप्रमाणमाह ॥ उदयक्षी चंद्रक्षं भवति
यथावदिने श्रुतावद्धिः ॥ अगमनस्यातश्चोद्यदि मध्येन ग्रहः कश्चिदि
ति ॥ २४ ॥ उदयक्षी चंद्रक्षं चंद्रक्षोतिराशिरस्थानं नक्षत्रं यावत्संख्यं भवति
तावद्धिर्दिने रतीतैः रात्रा रागमनं स्यात् ॥ यदि तयोर्लीनं चंद्रयो रंतरे म
ध्ये कश्चिन्नाहोन भवति तदेव संभवेत् ॥ यदि तयोर्मध्ये कश्चिद्गृहो भवति
तदा रात्रि रवश्यं भवनायातीत्यर्थः ॥ २४ ॥ इती श्रीमहात्मलविरचितायां
षट्पंचाशिका विवृत्तौ गमागमाध्यायो द्वितीयः ॥ २॥ अथ जयपराजयाध्या
यो ग्राह्यायते ॥ तत्रादावेव जयज्ञानमाह ॥ दशमोदयसप्तमगाः नगराधि
पस्य विजयकराः ॥ आराकिं जगुरुसिताः प्रभंगदो विजयदानवमे ॥ २५ ॥

सोम्य

Kalpata - Shamdaivdoot

५०

कल्पलता

॥ ११ ॥

उदयो लम्बदशमसप्तमे प्रसिद्धे एषु स्थानेषु एछालम्बा सोम्याः ग्रहाः यताः व
र्तमानाः नगराधिपस्य पुरस्वामिनो राज्ञो विजयकरा विशेषेण जयं कर्तव्यं नि
अराभोमः आर्किः शनिः एतौ द्वौ प्रभलम्बान्नवमे स्थाने स्थितौ एषु संज्ञामे
प्रभंगदोषक र्षणभंगं पलायनं दत्तः तथानवमे स्थाने स्थिताः शङ्करा सिताः
विजयदाः एषु संज्ञामे विशेषेण जयं ददातीत्यर्थः ॥ २५ ॥ अथ नागरवायि
नोः कस्य विजयो भवतीत्येतत्परिज्ञानमाह ॥ पौरास्तृतीयभुवनादूर्माद्वा
वायिनः शुभेः शुभदाः ॥ अथ दशमाये पापोः पुरस्यनेहाः शुभायातुः २६
पुरे भवाः पौराः नागराः एछालम्बान्तृतीयस्थानात्प्रभृतियदाशिषदुर्म
ष्टमस्थानं यावन्तावत्पौराणां नागराज्ञेयाः ॥ एतद्वाशिषदुर्माद्वा नागराणां
शुभाशुभं ज्ञेयमित्यर्थः ॥ धर्मान्तवमस्थानात्प्रभृतियदाशिषदुर्माद्वा नागराणां
यस्थानं यावन्तावत्वायिनो ज्ञेयाः ॥ एतद्वाशिषदुर्मायायिनो शुभाशुभं ज्ञे
यमित्यर्थः ॥ येनादोयात्रायां युधोगः कृतः संयायी प्रभ्रात्सनागरः

2067

राम
११

॥१२॥

शुसंधिं प्रवेदन् पाणां पोषेद्दिदेहोपगते विरोधं ॥ २७ ॥ नराशयः पुरुषाविति
राशयः ते च मिथुनकुंभान्यातुलाशुभकुंभास्तथात्राचार्यवैज्ञापकाः ॥ तुलाथ एव
कन्यामिथुनो घटश्च नराशय इति ॥ शुभाः सोम्यग्नहाः बुधहस्त्यतिशुक्रादी
णचंद्रा एतन् नराशिसंस्था उदयेच्छादछालमेस्थिताः स्युः अथ ते च सोम्य
ग्नहा यदा व्ययाय संस्था अभवन्ति ॥ अथ द्वादशं अथ एकादशं च रावः समु
च्चये लभयोरपि ॥ तथा स्थिताः समवस्थिताः यस्मिन् काले तदा अशुक्षिप्र
मेव नृपाणां राशां संधिं संधानं प्रवेदन् ॥ पोषेद्दिदेहोपगते रिति ॥ पापार वि
भौमशानि क्षीणचंद्रादिदेहादिसभावे राशयः पोषेद्दिदेहोपगते दिस्वभा
वराशिषु समवस्थिते नृपाणां मेव विग्रहं प्रवेदन् ॥ अथ योगांतरमाह ॥ के
द्रापगताः सोम्याः सोम्ये दृष्टान् लग्नगाः प्रीतिं ॥ कुर्वन्ति पापदृष्टाः पापास्ते ॥ १२ ॥
ष्वेव विपरीते ॥ २८ ॥ केद्राणि लग्नचतुर्थसप्तदशानि एतेषु गताः समव
स्थिताः सोम्याः ग्नहाः एषु सोम्याः न लग्नगाः नैराशिषु प्रागुक्तेषु स्थि
र

वाचशब्दो न चार्थ एव ज्ञेयः ॥ शुभैः शुभदाः एतयथा विभागं कल्पितो
रायः तत्रयस्य राशिषु कं शुभैः सोम्यग्नैः संयुक्तं तस्य शुभदाः
जयदत्तीत्यथा देवयस्य पापैः संयुक्तास्तस्य पुं पुराजयकराः ॥ त
था च हस्मनोक्तं ॥ धर्मघेन चक्रदले चातीरो मायिनस्तृतीयादौ विजयः सो
म्ययुते स्याद्भागं च रेयुते भंग इति ॥ तथा चास्मदीये प्रभुज्ञाने भवमाप्नु
य चक्रदले विज्ञेयं यो यि नस्तृतीयादौ ॥ ताराः शुभसंयुक्ते भागं विजयः पं
गदति ॥ अथा देवभागद्वये पापसोम्ये विभ्रेयुक्ते वा मिश्रं फलं वाच्यं ॥ न पराज
य इति ॥ अपदे राभाये पापा इति व्यपंदादराद रासंप्रसिद्धं अयमेकादरा समाहा
रणे कवज्ञावः ॥ तत्र पापाः ग्रहाः एताल ग्नायेषु स्थानेषु सप्तव स्थिता भव
ति ॥ तदा पुरस्य पुर निवाशिना नागरस्य नेष्टाः न शुभाः यातुः पुनः शुभा
उपचयकारा इत्यर्थः ॥ २६ ॥ अथ संधिविरोधज्ञानार्थं सन्ययोशां नरमा
ह ॥ नराशिसंस्था हृदये शुभाः स्युर्व्याय संख्या श्रयदा भवंति ॥ तदा

साः लग्नगताः सोम्यैः शुभग्रहेः। अदृष्टाः परस्परमवलोकित्वा इत्यर्थः॥ एवं
विधाः प्रीतिं सिद्धिं कुर्वन्ति॥ निवृत्तिं प्रापयन्ति॥ तेनैव केन्द्रेषु पापास्ते च पाप
दृष्टाः पापैः परस्परमवलोकित्वाः विपरीतं विग्रहं कुर्वन्ति॥ सेनागमज्ञान
माह॥ द्वितीयेवात्तृतीयेवागुरुशुक्रौ यथा तथा॥ आश्ववाष्पे गते सेनाप्रका
सीवानसंशयः॥ २९॥ तदा आश्ववसेना आगच्छते॥ प्रवासी अन्यदेशस्था
वायाति॥ न संशयो विकल्पः यथा तथा ग्रहाणां त्रिमासविवक्षार्थं कदाचिद्
वेव द्वितीयेवाद्वावेव तृतीये एको वा एको द्वितीये द्वितीयेवात्तृतीये एक
इति॥ ५॥ इति श्रीमद्देसलविरचितायां षड्चात्रिवा विवृत्तौ जयपराजया
ध्यायः॥ अथ धुना शुभाशुभाध्यायो व्याख्यायते॥ तत्रादावेव प्रष्टुः शुभा
शुभज्ञानमाह॥ केन्द्रत्रिकोणेषु शुभस्थितेषु पापेषु केन्द्राष्टमवर्जितेषु॥ स
र्वार्थसिद्धिं प्रवदेन्नराणां विपर्ययस्थेषु विपर्ययः स्यात्॥ ३०॥ केन्द्रत्रिकोणे
षु॥ १॥ ७॥ ११॥ १५॥ एषु शुभास्थिता ये धितिः शुभस्थितानि तेषु शुभस्थिते
षु शुभान्विते धितिर्वा पाठः॥ तथा पापेषु पापग्रहेषु केन्द्राष्टमवर्जिते

पुष्या ॥ ७१० ॥ एतानि वर्जयित्वा न्यत्र समवस्थितेषु सप्तमराणां स पंचा०
 वा सिद्धिं प्रवदेत् ॥ सर्वेषां अर्थानां सिद्धिं प्रवदेत् ब्रूयात् ॥ विपर्ययेष्वि
 ति एषु पापसौम्येषु विपर्यये स्थेषु वैपरीत्येन स्थितेषु विपर्ययो विपरी
 तमेव स्यात् ॥ एतदुक्तं भवति यदा पापा चंद्रकोणाष्टमेषु भवन्ति सौ
 म्यास्त्रिकोणाष्टमवर्ज्ये अत्र न्ये भवन्ति ॥ तदा सर्वार्थानामसिद्धिं प्र
 वदेत् ॥ अथ धुना लाभज्ञानमारु ॥ त्रिपंचलाभास्तमयेषु सौम्या लाभ
 मप्रदानेष्टफलाश्च पापाः ॥ तुलाथ कन्या मिथुना द्यष्टश्च नृराशयस्त
 शुभं वदन्ति ॥ ३० ॥ तृतीयपंचमे प्रसिद्धे लाभे एकदशं अस्तमये
 सप्तमं एतेषु सौम्या ग्रहाः स्थिताः प्रष्टुर्लाभदाः लब्धिं प्रकैर्णदद
 दिति ॥ एवं त्रिपंचलाभास्तमयेषु पापाः नेष्टफलाः अथ ना
 रादिकं चिदधतीत्यर्थः ॥ तुल्येति ॥ एते नृराशयः एतेषु सौम्यग्रहाधि
 स्थितेषु शुभं वदन्ति ॥ अथ योगांतरमहि ॥ स्थानप्रदादशमसंज्ञाश्च म
 सौम्या मानार्थदाः स्वसुतलग्नगता भवन्ति ॥ पापव्ययाय सहितान ॥ १३ ॥

स

शुभप्रदाः स्युर्लग्नेशरीनशुभदोदशमे शुभश्रवः ॥ ३२ ॥ सोम्याः शु
भग्रहाः लग्नगताः प्रष्टुस्थानप्रदाः स्थानलाभं कुर्वन्ति । स्वराब्देन
धनमुच्यते । सुतलने प्रसिद्धे । एतेषु स्थिताः सोम्याः मानार्थदाभ
वेयुः ॥ पापा इति ॥ पापा अशुभग्रहाः व्ययं द्वादशमायमेकादशमेत
योर्दयोः सहिताः स्थितानशुभदाभवेयुः ॥ अशुभं फलं ददतीत्यर्थः ॥
लग्नेशरीचंद्रः नशुभदः दशमे स्थाने अशुभरूपेपि चंद्रः शुभः अ
यस्करीभवतीत्यर्थः ॥ अन्यशुभाः शुभज्ञानमाह ॥ इंदुद्विसप्तदशमा
यरिपुत्रिसंस्थे पश्येद्गुरुः शुभफलं प्रमदाकृतं स्यात् ॥ लग्नात्रिध
र्मे सुतने धनगास्तुपापाः कार्यार्थनाशायकाः शुभदाः शुभाश्च ॥ ३३ ॥
द्विसप्तेन द्वितीयस्थानमुच्यते सप्तमदशमे प्रसिद्धे ॥ अयं एकादशं रिपुः ष
ष्ठं त्रिंशब्देन तृतीयं एतेषु द्वितीयसप्तमदशमायरिपुतृतीयेषु संस्थे मिदं
स्यद्गुरुजीविः पश्यन्तदाशुभं फलं प्रष्टुर्लाभादिकं प्रमदाकृतं स्त्रीहेतु
कं स्यात् ॥ लग्नत्रिधर्मेति ॥ लग्नं च द्वादशं लग्नं त्रिंशब्देन तृतीयधर्मा

नवसुतः पंचमं नैधनमेतेषु स्थानेषु पायाः प्रहः कार्यार्थनाशभय
 १४११ दः कार्यस्थलस्य अर्थस्य धनस्य नाशविधाते च भयं दहतीत्यर्थः ॥ शु
 भं दहति ॥ एषेव स्थानेषु शुभाः शुभदाः ॥ ३३ ॥ अधुना रागार्त्तस्य
 शुभाशुभज्ञानमाह ॥ शुभग्रहाः सोम्य निरीक्षितुं श्रविलग्नसप्ताह
 पंचमस्थाः ॥ त्रिषट्दशाये च निशाकरः स्यात् शुभवे दोगनिपीडिता
 नां ॥ ३४ शुभग्रहाः पूर्वोक्ताः विलसप्ताहस्य पंचम १॥ ३॥ ॥ ५ ॥ न
 स्थाः यथा संभवसोम्ये ग्रहे निरीक्षिताः एतदुक्तं भवति ॥ शुभग्रहां नि
 दिष्टस्थानस्थाः परस्परं पश्यन्ति तदेव योगानेकं बलं यावन्निशाकरश्च
 इति त्रिषट्दशायेषु स्यात् ॥ ३५ ॥ ६ ॥ १० ॥ ११ ॥ एषामन्यतमे च दोग
 वतितदारागनिपीडितानां शुभमारोग्यं वदेत् ॥ अर्थादेव यो राम
 गसंभवे असति अशुभं वदेदिति ॥ ३४ ॥ इति श्रीशुभाशुभा १४

ध्यायः ॥ ४ ॥ अधुना प्रवासचिंता ध्यायो व्याख्यायते ॥ तत्रादावेका अगमनयोग
माह ॥ दूरगतस्यागमनं सुतधनसहजं स्थिते गृहे लग्नात् ॥ सोम्ये न ह प्राप्तिं ल
ब्धागमनं गुरुसिताभ्यां ॥ ३५ ॥ लग्नात्प्रभृत् लग्नात्सुतधनं ५॥ २ सहजं ३ स्थि
तैः सवेरादित्यादिगैर्दूरस्थितस्य देशांतरगतस्यागमनं ब्रूयात् ॥ सोम्ये न ह प्रा
प्तिं इति ॥ सोम्येः शुभं गैर्दूरैरेतेष्वस्थितैः स्थानेषु स्थिते न ह स्य वस्तुनः प्राप्तिं
लाभं वदेत् ॥ लब्धागमनं गुरुसिताभ्यामिति ॥ ३५ ॥ पुस्त्यानेषु समावास्थिताभ्यां गु
रुसिताभ्यां लघुरीध्रं अगमनं वदेत् ॥ ३५ ॥ योगांतरमाह ॥ जामित्रत्वयवाषष्ठ
गृहः कंद्रेयवास्पतो ॥ प्रोषितागमनं विद्या त्रिकोणे क्षितिपिवा ॥ ३६ ॥ जामि
त्रिने ७ लघुनः अथवाषष्ठे ६ दृष्टालग्न्यायः कश्चिद्गृहः समवस्थितः तथाच
तुर्णां किं द्वाणामध्यात् न्यतमे कंद्रे वास्पतिगुरुर्भवति तदा प्रोषितस्य प्रवासिनः आ
गमनं विद्या ७ ३ ३ नीयात् ॥ त्रिको व ण इति ॥ त्रिकोणे ७ ५ शेषे बुधे स्थिते
शुक्रे वा नवमपंचमस्थानयोरन्यतमस्य द्वयोर्वा त्रिकोणयोः प्रोषितागमनं वि
द्यात् ॥ ३६ ॥ अन्ययोगांतरमाह ॥ अहमस्य निशानाथे कंद्रेः वाषवर्जिते ॥

४५॥

प्रवासीसुखमायातिसोम्येर्लीभसपन्वितः ॥ ३७ ॥ निराशनाथेचंद्रेलग्नादहम
स्थैः कंदकैः कंदैः पापवर्जितैरभुभग्रहरहितैः प्रवासीसुखं यथा आयासागच्छति
॥ सोम्येभुभग्रहेः कंदस्थैः प्रवासीलाभसपन्वितः सुखमायाति ॥ ३८ ॥ योमातर
पाह ॥ दृष्टोदयेषां पतिरिहितिनापापास्तृतीयैरिपुकेद्रगावा ॥ सोम्येदृष्टावधव
धदास्युर्नहानि न हामुषितास्तवाच्याः ॥ ३९ ॥ दृष्टोदयाः मेव कर्कटवधनुर्म
कराः एवामन्यतमेष्टुलनेषां पतिरिहितिनापापास्तृतीयैरिपुकेद्रगावा ॥ सोम्येदृष्टावधव
प्रवासिनो बद्धा हाता वावदेत् ॥ अथवापापा अभुभग्रहा लग्नान्ते तीये स्थि
ता सर्वे च ते सोम्येदृष्टा नावलोकितारस्तदापि प्रवासिनो बंधवधते न ह्यः स्युः
॥ तस्मात्स्थानादन्यदेशगताः अथवापापाः कंदेषु स्थितास्तैश्च सोम्येर्न दृष्टा
स्तदा प्रवासिनो मुषिता ओरैरुपहृतार्थाः स्युः ॥ वारा बोविकल्पानार्थं व
धबंधदास्युरिरिति ॥ पापानां विरोधणं ॥ ४० ॥ अथ पुना प्रवासिना अग राम
मनकालमाह ॥ न होविलग्नाद्युतमेष्टुलनेषां पतिरिहितिनापापास्तृतीयैरिपुकेद्रगावा ॥ सोम्येदृष्टावधव
वदिना न्यागमेन स्पष्टिद्यानिवर्त्तनं वक्रगतेर्गहेस्तु ॥ ४१ ॥ विलग्नास्तृतीया

राम

॥ ३५ ॥

लग्नाद्यतमेयावत्संख्ये गते राशौ कश्चिद्गुहः स्थितः सर्वोत्तमबलः स्पष्टगतिस्ते
नतस्मात्प्राणनवोद्गारशरीरायः आरुह्यः गुणिताः कार्याः ॥ एतदुक्तं भवति ॥
द्वादशसंख्यामादौ स्वस्थाय्यलग्नात्मभूते अंतरराशिसंख्यौ गुणयेत् ॥ त
त्र तावत्संख्या भवन्ति तावत्संख्या निपेवासिनः अगमनस्य विधानम् ॥ ता
वत्संख्येर्दिनेः प्रवासी गृहमाया तीत्यर्थः ॥ इति प्रवासचिन्ता ॥ अथः पंच
मः ॥ अथ नक्षत्राणां ध्यानायाय ले ॥ तत्रादावेव चोद्गता न माह ॥ स्थि
रादयः स्थिरांशवर्गं नमगते पि वा ॥ स्थितं तत्र नैव तद्व्यं स्वकीयेनैव
चारितं ॥ ४० ॥ स्थिरादयानां हृष्टसिंहहृष्टश्विकघटानां अन्यतमस्यादये
तत्काललग्नतां प्राप्ते अथवा स्थिरांशो स्थिरनवोरा अथवा यस्मिन् कश्चि
द्वादशवर्गं नमगते वर्गं नमगन्वांशमित्यवर्गं नमानवांशाश्चरादिषु प्रथ
मध्यांसा इति वर्गं नमगन्वांशं कानां लक्षणमुक्तं ॥ तदा यदि दृष्टं तं
द्रव्यं धनं तत्स्वकीयेन आत्मीयेन केनचित्चारेण एतदपहृतं तच्च तस्मिन्ने

॥ १६ ॥

वस्थाने स्थितं अन्यथापरेणापहतं तस्मात्स्थानाच्चलितमेव ॥ ४० ॥ अथुनावस्त
शानमाह ॥ आदिमध्यावसानेषु द्वे क्राणेषु विलम्बितः ॥ द्वारदेशे तथा मध्ये ग
हं ते च वेदस्थानं ॥ ४१ ॥ द्वे क्राणाः प्रथमपंचनवपानौ मिति द्वे क्राणलक्षणं प्रागु
क्तं ॥ आदि द्वे क्राणः प्रथमः मध्य द्वे क्राणो द्वितीयः अनुसान द्वे क्राणस्तृतीयः
विलम्बादिति विलम्बितः ॥ तात्कालिकललम्बादि स्थं भूतषु द्वे क्राणेषु यथा
संस्थं हलं धनं द्वारदेशे तथा मध्ये गहं ते च स्थितं वेदं ॥ द्वितीय द्वे क्राणो द्ये ग
ह मध्ये ब्रह्मस्थान समीपं वेदं ॥ तृतीय द्वे क्राणो द्ये गहं ते वेदस्थानः पश्चिमभा
गे वेद इति ॥ ४१ ॥ अधुना लाभज्ञानमाह ॥ पूर्णः शशी लग्नतः शुभो वाशी
र्षो द्ये सोम्य निरीक्षितश्च ॥ नक्षत्रस्य लाभं कुरुते तदा शुभो लाभो पयातो बलवान्
शुभश्च ॥ ४२ ॥ पूर्णः परिपूर्ण मंडलः शीरो चंद्रः सचलग्नगतः अथवा शुभ
ग्रहः शीर्षो द्ये समवेदितः सच सोम्ये गहं निरीक्षितो भवति ॥ तदा शुभी राम
प्रमेवन हस्यापहतस्य धनादलीभं कुरुते ॥ लाभो पयात इति ॥ अथवा लाभ
मेवलवान् शुभमेवो भवति तथा पिचराब्दा न हस्या शुभो लाभं कुरुते ॥ अ

राम

॥ १६ ॥

दृष्टं च।

॥ १७ ॥

शकास्तुछालग्नंपंचमनवांशकांशावदधत्तेतावदधत्तेतावदधत्तेविलंतस्मिन्देशे
गुक्तायादिशिबदेत् ॥ पंचमादेशकासरतोशावंतांशकागताः सन्तितावंतियो
जनानिहतेविलंतप्रागुक्तदिशिगतमिति ॥ इति श्रीनृसिंहायामः ॥ ६॥
अथमिच्छायायां ॥ अथायते ॥ तत्रादावेवंगर्भाख्यपुत्रुहित्तजान्तानवर
स्यकन्यालाभचाह ॥ विषमस्थितेर्कपुत्रे सुतस्य जन्मान्यथागनायास्त ॥ ल
यावरस्य नादीसमेस्थितो तोन्यथा वाम ॥ ४४ ॥ अर्कपुत्रे शोने भरे प्रभल
गनाद्विषमस्थिते तृतीयपंचमसप्तमनवमेकादशानिविषमस्थितानि एषाम
न्यतमस्थेशो नो प्रहः सुतस्य जन्मवदेत् ॥ नवत्रल ग्नस्य कथं विषमस्थानतान
क्रियते ॥ उच्यते ॥ अत्राचार्ये वराहमिहोपकः ॥ तथा च ॥ विहायुल ग्नवि
षमर्क्षसंज्ञाः स्यः सोरोपि पुंजन्मकरो विलग्नान् ॥ अन्यथेति ॥ अनेन प्रका
रेण समवस्थितेर्कपुत्रे लग्नादंगनायाः स्त्रियो जन्मवदेत् ॥ तेन द्वितीयचतु
र्थषष्ठाष्टमदशमद्वादशानामन्यतमस्थे सोरेवरस्य जन्मा तु नारीकन्याल
याप्राप्तव्या भवति ॥ अन्यथा विषमस्थानस्थो वासं विपरीतं भवति ॥ ॥

राम

यदिदेवोक्तयोगानामभावेहृतं न लभ्यते ॥ ४२ ॥ अधुनादिगध्वनोः प्रमाणमाह ॥
दिग्वाच्या केंद्रगतैरसंभवेवावेदद्विलग्नर्हात ॥ मध्याख्युतिर्विलग्नान्नवांशवेर्यो
जनावाच्या ॥ ४३ ॥ प्राच्यादीनां रविसितकुजराहुयमंडुवाक्यतयः इतिग्रहाणां
दिशो उक्ताः ॥ तत्रलग्ननादिकेंद्रगतैः न हेदिशा आशवक्तव्याः तत्कालिकेलग्न
स्ययः कश्चिद्ग्रहः केंद्रसमवस्थितस्तस्ययादिकेतस्याहृतं विलंबदेत ॥ तथास्यलग्न
चतुर्धसप्तमदशमानामन्यतमस्थे पूर्वस्यामेवगतं ॥ शुक्रे अग्न्यांगतं ॥ भौमे दक्षि
णस्यां राहो नैऋत्यां सोरे पश्चिमायां चंद्रवायव्यां बुधे उत्तरस्यां गुरोर्दशांशमिति ॥
इथावहपुवाकेंद्रगतेषु अकबलात् असंभवेवदेद्विलग्नर्हात ॥ अजहृषमिथु
नकुलीराः पंचमनवमैः सहैद्राद्या इति ॥ राशीनां दिशो उक्ताः ॥ तत्राविष्टमाने
केंद्रगतैर्ग्रहे विलग्नर्हादिशंबदेत ॥ तद्यथा ॥ मेषसिंहरधुनुरुल्लग्नपुरुतं विलंब
र्वस्यादिशि गतंबदेत ॥ एवं वृषकन्यामकरेषु दक्षिणस्यां मिथुनतुलाकुम्भेषु
पश्चिमायां कर्कटश्रिकर्मीनस्या उत्तरस्यामिति ॥ मध्याख्युतेरिति ॥ विलग्नान्न
वांशवेर्मध्याख्युतेर्योजनावाच्या ॥ एतदुक्तं भवति ॥ प्रश्नप्रथमनवां

सोम्या किं जलराशिस्थास्तृतीयधनकेंद्रगाः सितपक्षे ॥ चंद्रवा ८ युदयंगते जल
 राशिस्थे वदेदु ॥ ४७ ॥ कर्कसी नमकरा जलराशयः सोम्याः शुभग्रहाः ज
 लराशिस्थिताः सितपक्षे शुभमसार्द्धे पुनरयं विशेषः ॥ जलराशिस्थास्तृती
 यधनकेंद्रगा यदि भवति एतेषु यथा संभवंगताः वाराहो नान्ययोगापेक्षया अ
 यवा उदयंगते चंद्रतत्र जलराशिस्थे च वर्षासु वृष्टिं प्रवदेत् ॥ अयंगतिं विन्याः
 किं ज्ञातमिति तत्स्थानमाह ॥ पुंवर्गलग्नगते पुंनहदृष्टे बलान्विते पुरुषः ॥
 युग्मे स्त्री गृहदृष्टे स्त्री बुधयुक्ते तु गर्भयुता ॥ ४८ ॥ पुंस्त्री चूरा चूरा विंति
 राशीनां पुंस्त्री संज्ञा ज्ञात क उक्ता ॥ मिषमिथुन सिंह धनुस्तुला कुभाः पुं
 राशयः वर्गलक्षणं प्रागेवाहं ॥ पुंवर्गपुरुषराशि वर्गलग्नगते तत्काललग्नतां
 प्राप्ते तस्मिन् पुंनहदृष्टे रविभौमजीवानामन्यतमं नहदृष्टे तस्मिंश्च ते शाभूते बला
 न्विते वीर्ययुते च पुरुषं जायंते अधिपयुता दृष्टे वा बुधजीवनिरीक्षिते स्तस्ये राय
 राशिः संभवति बलवान् यदा युक्ते दृष्टे वापि वारो रितिसंज्ञं बलमुक्तं ॥ १८ ॥
 युग्मे स्त्री गृहदृष्टे स्त्री गृहो चंद्रा सितो तयो रंतरेणावलोकिते युग्मे बल युक्ते

अधुनाविवाहज्ञानमाह ॥ गुरुरविसोम्येदं हस्ति सुतदमनायारिगः ॥ राशील
गनात् ॥ भवतिसविवाहकृत्तात्रिकोणकेन्द्रेषु वा सोम्याः ॥ ४५ ॥ गुरुजीवः रविः
सूर्यः सोम्यो बुधः एते ह्येव लोकितः शशी चंद्रः कीदृशः त्रिभुजपदना
॥ गौरीणामन्यतमस्थः गुरुरविसोम्येयं दृष्ट्वा यदि तदा विवाहकृत्ता भवति ॥
अथानुस्थानस्थश्चंद्रो गुरुः रविसोम्येदं दृष्ट्वा यदि भवति सोम्याः शुभमहास्त्रि
कोणकेन्द्रेषु नवमपंचमलग्नचतुर्थसप्तमदशमेषु यथासंभवं भवति तदा प्रष्टु
र्विवाहो भवतीत्यर्थः ॥ चशब्दो न्ययोगव्यवच्छेदकः ॥ ४५ ॥ अधुनाविवाहसम
ये ह्येह ज्ञानमाह ॥ चंद्रार्कयोः सप्तमगोसिता की सुखेष्टमेवापितथान्यथोक्तम् ॥
विलग्नमात् ॥ द्वितीयदुश्चिक्कगलौ तथा च वर्षासुहृदि प्रवेदन्नराणां ॥ ४६ ॥ चंद्रः
शशी अर्कः आदित्यः अनुयोः सप्तमगोसिता की सुकृशनीयथासंभवयदि भ
वतः अथवा विलग्नोस्तुखेष्टमेष्ट ॥ चतुर्थयासंभवयदि भवतः अथवा वि
लग्नो देवतेनैव प्रकारेण तावेव सितार्की द्वितीये २ दुश्चिक्कौ भवतस्तयोर्वा तृतीये
स्थानयोस्तदा वर्षासुहृदि प्रवेदत् ॥ ४६ ॥ अधुना एहः प्रश्नकाले ह्येह ज्ञानमाह ॥

षट्

॥ १४ ॥

अथ एषः पृष्ठति कस्य संबन्धिनीमे पृष्ठतत्परिज्ञानमाह ॥ आत्मसमलग्न
गते स्तृतीयगैर्भातरं सुतेः सुतगैः ॥ मातावाभगिनीवाचतुर्थगैः ॥ शत्रुः ॥ ५० ॥
भार्यासप्तमसंस्थे नवमेर्धमाश्रितो गुरुरदशमेः ॥ स्वारापतिमित्रशत्रुषु त
थैव वाच्यं बल युक्तेषु ॥ ५१ ॥ गतं हे रारिभिः सकलेर्लग्नगतेः प्रहुरासं समं
वदेत् ॥ स्वशरीरतुल्यः कश्चिन्मानसिवर्त्तत इति ॥ तत्कार्यं चेति वक्तव्यं ॥
एवं लग्नतृतीयगैर्भातरं सह जं वदेत् ॥ सुतगैः पंचमस्थैः सुतपुत्रं वदेत्
चतुर्थगैश्चतुर्थस्थानस्थैर्माताभगिनीति वक्तव्यं ॥ शत्रुशत्रुर्वक्तव्यः
सप्तमस्थैर्भार्या नवमेर्नवमस्थानस्थैर्धर्माश्रितो वक्तव्यः ॥ धर्माश्रितो
वक्तव्यस्यार्थः ॥ दशमैर्दशमस्थानस्थैर्गुरुश्चायं इति वदेत् ॥ स्वारापतित्या
दिस्वारा अत्मीयनवांशस्तत्पतिः पृष्ठालगेन तत्कालं योनवांशो उदितः
उत्पत्तिश्चेत्लग्नस्यो भवति बल युक्तश्चतुर्दशमसमेति ॥ स्वारापतिमि
त्रं च लग्नगतदानस्मिन्मित्रचित्तेति ॥ स्वारापतिशत्रुश्चेद्बल युक्तः

शत्रुगैर्गतेः

राम

॥ १४ ॥

चस्त्रीकं न्याजाग्रते सामान्यं प्रभेतु बुध युक्ते प्रभे लेने स्त्रीगर्भयुता सगर्भा
वर्त्तते ॥ अथापि न प्रसूयते इत्यर्थः ॥ ४८ ॥ अथ स्त्रीकी दृष्टी पुरुषो वा
कीदृशो वर्त्तते इति ॥ तत्परिज्ञानमाह ॥ कुमारिको बालशरीरबुधश्च
तथाशानिस्तर्गुरुप्रसूता ॥ स्त्रीकर्कशां भौमसितो विधत्ते एवं वयः स्या
पुरुषेषु चैवं ॥ ४९ ॥ प्रतिपद्यते इति दशमी यावच्छरीरबालः ॥ एका
दशीमारभ्य द्वादशपंचमी यावत्तयुवा षष्ठीमारभ्या मायावद्धः ॥ तत्र प्र
छालनं बालशरीरं यदि पश्यति तर्हि कुमारिकां वदेत् ॥ अर्थादेव युनि
तस्मिंश्चैव द्वादशति केचिद्वालां कुमारीं च शरीरबुधश्चेति ॥ वदति ॥ शी
रीवालां बुधश्चेति ॥ अयं च भवेद्वालेति पुंश्च दशनिं यावदित्यर्थः ॥
कुमारिकां अनुदां करोति ॥ एवं शानिर्द्धां विगतयो वना ॥ जराभिभूतां क
रोति ॥ सूर्यगुरुप्रसूतां प्रसवयुक्तां स्त्रियं हस्तकुं विधवः कुरुतः भौमसितो
कर्कशां प्रतिदार्णं स्त्रियं कुरुतः ॥ एवमेवैव प्रकारेण वयोवस्था भवेत् ॥ ५० ॥

षट्.

॥ २० ॥

स्यतीति ॥ अथ एछतिकीर्यो हेस्त्रीयासह पमसंयोग आसीदेतत्परिज्ञानमा
ह ॥ अस्तरविसितवक्त्रैः परजाया स्वांगुरो वस्त्रा बुधदेवश्या ॥ चंद्रचक्रयः राशि
वस्त्रावदेसोरेन्यजातीनां ॥ ५३ ॥ रविरादित्यः सितः शुक्रः वक्रो भौमः एषाम
न्यतमेष्टल ग्नादहससमेस्थाने सति पररीरावस्था प्रवदेत् ॥ बालचंद्रवा
लां यो वने स्थे यो वनोपता हृक्षे हृधामिति ॥ चंद्रस्य वयो विभागः प्रागेव दर्शि
तः ॥ अधुना परदेशस्थितस्य मृत्युं जानमाह ॥ मरुदः पापसमेतो लग्ना
नवमे शुभे रयुतदृष्टः रोगार्तः परदेशे चाष्टमे गोमृत्युकर एव ॥ ५४ ॥ मं
दः सौरः सचपापसमेतोरविभौमक्षीणे च द्राणामन्यतमे न युक्तः ॥ क्ताना
वलोकितस्तदारोगार्तः रोगेण शरीरकृष्णादिना अर्तः पीडितः परदेशे
न्यदेशे अन्यगमादो वा स्थितः अथ ते नैव प्रकारेण तल्लक्षणे न युक्तः
वन्नयसोरिल्लग्नादहमस्थानगतः समवस्थितस्तदा तस्यैव रोगार्तस्य राम
मृत्युकरो मृत्युं परणं करोति ॥ अथ एछतिकश्चिन्नेपिता अन्यदेशस्थ ॥ २० ॥

लम्बगतस्तदाशत्रुरिति॥ अन्ययुक्तं तथैव वाच्यं बलयुक्तेष्विति॥ तथैव तेने
 वप्रकारेण यथाविहितेन बलयुक्तं वीर्यवत्सु स्वांशपतिमिश्रशत्रुषु तत्का
 र्ये वाच्यमिति॥ शत्रुमंदसि सप्तमं शत्रुशोभिन्नाणि शेषादवेरित्यो हि जो
 तके मिश्रशत्रुविभागोदयितः इति साधु॥ अधुना प्रवासचिन्ताज्ञावमाह॥
 चरलमेव चरभागे मध्याह्ने प्रवासचिन्ता स्यात्॥ अष्टः सप्तमभवना सुनि
 निवृत्तौ यदि न वक्नी॥ ५२॥ चराणां मेष कर्कतुलामकराणां मयलमे लमे
 तत्र तत्काले रभागे चरमवांशके उदिते तस्मिंश्च रभागे मध्याह्नयेत्यर्थः॥ अत्रै
 व निश्चयमाह॥ अष्ट इति॥ एछालम्बात्सप्तमो राशिस्तस्मात्तत्कालं यदि क
 श्चिद्गृहे अष्टः प्रच्युतभित्ता च भौमादिकस्तत्कालमाह॥ न्यत्र गतस्तदा
 प्रवासी पुनर्निवृत्तौ व्याहृतौ निवर्त्तत इत्यर्थः प्रवासा निवृत्तौ न्यत्र न वा स्य
 ति॥ नैव वक्नीति॥ यासौ सप्तमभुना हृष्टो महः सयदी वक्नी प्रतिपगति
 भवति तदा प्रवासी निवृत्त इति वाच्यं॥ अथ चेन्नैव वक्नी तदा निवृत्तौ निधा
 चमनवांशाहृष्टे च्युतेषां घंशस्तेत्यर्थः प्रष्टुः प्रवासचिन्ता स्यात् प्रवासनिमित्तं चिन्ताहेतु

घटीषु ५ पलेषु ८ अयं क्षेपकः ॥ अस्मिन्क्षेपवे वर्तमानश
के संक्रांतौ महानक्षत्रे च योजिते अग्रिमत्रा के तस्मिन् नूतिथौ
चारे घटीपलेषु च संक्रांतिर्महानक्षत्रं च भवतीति ज्ञेयं स्रजैः ॥
अथ ग्रहाणां देशविचारः ॥ हिमवदक्षिणे मंदो गंगाया दक्षि
णे बुधः ॥ नर्मदा दक्षिणे ईजो गोतम्या दक्षिणे ऋगुः ॥ मलया
चलकृष्णायामध्ये ख्यंगारकः स्मृतः ॥ सर्वेषां च वैदेशानां च
द्राक्षौ परिपालकौ ॥ २ ॥ इति ग्रहदेशविचारः ॥ ॥ इति
जलगामवासिशामदेवज्ञानविरचितं कल्पलता
समाप्तिमगमत् ॥ ६ ॥ ॥ शुभं भवतु ॥

परश

13/10/1

10

कल्प कला -

1/10

2067 .

परश